

Herbář - léčivé rostliny - INFORMACE

U každé rostliny se předkládají 3 části herbáře :

herbář = arch + droga + kartotéční list

Literatura:

např.: Hoffmannová, E.: Jak založit herbář, Mladá fronta, Praha 1984

HERBÁŘ- páskovaný /bílá páska: délka 4cm - 10cm x šířka 0,3cm, nesmí být izolepa !/

1. FORMÁT HERBÁŘOVÉHO ARCHU: Kladívková čtvrtka A3, eurofóliový obal!

2. Vybraná bylinná léčivá rostlina bude sušena ve směru růstu. Je-li delší než je formát sacího papíru, položíme ji úhlopříčně, případně stonek podle potřeby jednou, dvakrát, vícekrát - s ohledem na definitivní vzhled rostliny na herbářovém archu, přeložíme. Kořenem dolů!! Velké rostliny rozdělíme na více archů - I., II., atd. *U stromů a keřů dokumentujeme tvar /fotografie, obrázek nebo nákres/ a kůru.*

3. Každý list, květ, stonek i kořen musí být upraveny tak, aby co nejvěrněji napodobily růst živé rostliny.

4. Léčivé rostliny pro tento herbář sbíráme a sušíme v době a podobě, která je optimální pro sběr drogy! /minimálně 5 kusů, pro herbář později vybereme nejkvalitnější vzorek!/
U stromů a keřů dokumentujeme tvar /fotografie, obrázek nebo nákres/ a kůru.

5. Sbíráme-li rostlinu, která má hustý trs přizemních listů a objemný kořen /např. miříkovité/, vybereme exemplář přiměřeně velký, na němž jsou již vyvinuty květy a který je nositelem charakteristických znaků druhu. Plodnou část pořídíme z jiného dospělejšího a většího jedince. U tlustých kořenů /oddenků, cibulí/ vedeme svislý řez tak, abychom vybrali ze země tu část, která ukazuje délku a tvar kořene. Vodorovně uložené oddenky rozdělíme ve vzdálenosti 15 - 20 cm.

6. Tenká kůra, drobné plody, semena, jsou-li obsažena v luscích, tobolkách, šišulkách apod. a jsou-li přiměřené velikosti, se suší spolu s rostlinou. U pukavých plodů musíme počítat s tím, že semena v průběhu sušení dozrají a z plodu vypadají. Po dosušení vložíme vypadaná semena do celofánového sáčku a připevníme k herbářovému archu. Tlustá kůra dřevin a zvláště tlusté kořeny, které chceme zachovat vcelku, sušíme jako plody, zavěšeny ve vzdušné teplé místnosti.

7. Složené listy několikrát zpeřené rozprostřeme do plochy tak, aby vynikla celková struktura listu i tvary listových dílků. Listy rozložíme tak, aby byly na herbářovém archu některé listy vidět z horní a jiné ze spodní strany.

8. **POZOR!** Rostliny zavadlé, které přijdou do styku se slunečními paprsky nebo vnikne-li do nedostatečně utáženého stohu teplý vzduch, okamžitě svraskají a nemohou se použít!

9. Do pravého spodního rohu herbářového archu vlepíme /podle následujícího vzoru/, na počítači nebo psacím strojem vyplněnou etiketu /1 kus !/.

Scheda /etiketa/: /vyplníme v počítači, nebo na stroji - CZ klávesnicí, černě/

PŘÍKLAD: HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologie</i>	HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologie</i>
Equisetum arvense L. (Equisetaceae) Přeslička rolní (přesličkovité) CZ Dubany 220 m n.m. Zahrada, humózní hlinitá půda kyselá, JV, ornice výslunné stanoviště Legit: Markéta Hanáková /autor/ Dne: 8. 9. 2001 (datum sběru) Determinavit: /podepisuje kontrola/ Dne: _____	_ Ribes Rubrum /Grossulariaceae/ _ _ _ _ ----- Rybíz červený /Rybízovitě/ CZ Radkovice _ _ _ _ _ 500 m n.m. ----- Louka, hlinitá půda, JV, mírně svažité pozemek upravený melioračním zákrokem, po většinu dne zastíněné, hluboký humus. Legit: Jitka Doležalová Dne: 24. 7. 2002 Determinavit: _____ Dne: _____

První - druhý řádek:

Jméno rostliny - základem je latinské čili vědecké jméno, za nímž se uvádí jméno autora buď ve zkratce nebo celé, tak jak je ustáleno v latinské nomenklatuře. Latinské jméno rodové se píše s velkým začátečním písmenem, latinský přívlastek - malým.

České jméno rodové i druhové se píše malým písmenem, ale stojí-li v textu samostatně, píše se velkým. V závorce - čeled'.

Příklad: *Capsicum annuum L. /Solanaceae/*

Paprika roční /Lilkovitě/

CZ – sběr: stát

Třetí řádek: místo - název podle mapy, nadmořská výška

Čtvrtý - šestý řádek: popis a charakter stanoviště:

- rostlinné společenstvo, druh půdy, vlhkostní poměry, expozice a zda jde o stanoviště původní nebo vzniklé v důsledku činnosti člověka.

Stupně vlhkosti stanoviště /vyber/: výslunné, suché, po většinu dne zastíněné, vlhké, mokřinaté, prameništní, vodní.

Půdní podklad /vyber/: tekoucí voda, stojatá voda mělká, stojatá voda hluboká, vodní hladina, bahno, rašelina, humus mělký /na skalách/, humus hluboký /v lese, na loukách/ Skála/vápencová, žulová, pískovcová, rulová, jíl, ornice, říční písek, říční písek s valouny a oblázky, dlažba ze žulových kostek, zídka ze žulových kvádrů, z opukových kvádrů.

Legit = jméno autora / kdo sbírá/, dne: datum sběru. Determinavit = přeural / kdo kontroloval/, dne:NEVYPLŇOVAT!!

Scheda /etiketa/: /vyplníme v počítači, nebo na stroji - CZ klávesnicí, černě/

PŘÍKLAD: HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologie</i>	HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologie</i>
Mentha piperita L. (Lamiaceae) Máta peprná (hluchavkovité) CZ Domašov 550 m n.m. Zahrada, vlhká půda, výslunné stanoviště Legit: Silvie Sedláčková /autor/ Dne: 10. 9. 2002 (datum sběru) Determinavit: /podepisuje kontrola/ Dne: _____	_ Mentha piperita /Lamiaceae/ _ _ _ _ _ _____ Máta peprná /hluchavkovité/ CZ démašov _ _ _ _ _ 550 m n.m. _____ Zahrada ,vlhká půda, výslunné stanoviště Legit: Silvie Sedláčková Dne: 10.9. 2002 Determinavit: Dne: _____

DROGA

- sušená rostlina nebo její část, kde se nachází nejvíce účinných látek.

Množství: uzavřená sklenice od dětské výživy.

Literatura: Bodlák, J., Severa, F., Vančura, B.: Příroda léčí, Granit Praha 1995
 Bremnessová, L.: Bylinář, Fortuna Print, Praha 1994, aj.

Označení částí:

Bulbus - cibule Caulius - lodyha Cortex - kůra Flos, Flores - květ
Folium - list Fructus - plod Gemma - pupen Glandulae - žlázky
Herba - nať Lignum - dřevo Pericarpium - oplodí
Radix - kořen Rhizoma - oddenek Semen - semeno Sporae - výtrusy
Stigma - blizna Stipes - stopka Strobilus - plodní šišťice
Summitas - vrcholek prýtu Tuber - hlíza

Dnes podle mezinárodní nomenklatury se většina oddenkových drog označuje jako drogy kořenové, tedy Radix místo Rhizoma /Praha 1993/.

Etiketa-příklad (NEPŘEPISOVAT!!! - k vyplňování je na str. 5):

ř.1:	Taraxacum_officinale_Web.()
ř.2	Pampeliška_lékařská_(čekankovité)
smetanka, mlíčí, husí kap, pleška, lucerny mez u polní cesty	

ř.1: Taraxacum officinale Web.()
ř.2 Pampeliška lékařská (čekankovitě)
list – folium, květ-flos, kořen-radix
15.5.2001
ř.7: vitamín C, karotenoidy, látky s fytoicidním účinkem
ř.8: Diuretika, Antidiabetika
odvar, bilinný obklad, salát, víno

ř. č. 1: latinský název, /čeled'/ **ř. č. 2:** český název, /čeled'/
ř. č. 3: lidové názvy **ř. č. 4:** původ, stanoviště

ř. č. 5, 6: sbíraná část a datum sběru, na prvním místě uvedeme drogu obsaženou ve sklenici, dále ostatní části, pokud se sbírají, včetně měsíce sběru.

ř. č. 7: nejdůležitější obsahové složky /vyber/:

alkaloidy, fermenty - enzymy, flavonoidy, fytonocidy, glukokininy, glykosidy, hořčiny - amara, kumariny, minerální látky, oleje a tuky, organické kyseliny, rostlinná barviva, sacharidy - cukry, saponiny, silice - dřívě éterické oleje, slizy, trísloviny, vitamíny, hormony.

ř. č. 8: zařazení rostlinné drogy podle účinku

- Astringencia, Analgetika, Anthelmintika, Antialergika, Antiastrmatika, Antidiabetka, Antidiaforetika, Antiflogistika, Antipyretika, Antirevmatika, Antisklerotika, Antitussika, Cytostatka, Desinficiencia, Diaforetika, Diuretika, Emoliencia, Expektorancia, Externa, Gynekologika, Hemostatika, Hypotenziva, Cholagoga, Kardiotonika, Karminativa, Laktagoga, Laxativa, Nervina, Obstipancia, Spasmolytika, Stomachika, Tonika, Vlasová tonika

ř. č. 9: způsob použití

1 macerát=studený výluh, 2. nálev, 3. odvar, 4. čaj, 5. prášek, 6. šťáva, 7. tinktura, 8. sirup, 9. víno, 10. bylinný likér, 11. mast, 12. olej, 13. extrakt, 14. aromatická voda, 15. ocet, 16. lihovodný roztok, 17. bylinný obklad, 18. náplast, 19. bylinná koupel, 20 jiné

KARTA DO KARTOTÉKY (*Nepřepisovat, vzor!*)= kladívková čtvrtka A4 v euroobalu / etiketa – str. 5 – vpsat a nalepit do levého horního okraje!/

HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN
PedF MU Brno, biologie

Matricaria chamomilla L. /Asteraceae/

Heřmánek pravý /Hvězdicovitě/

CZ **Slušovice** **290 m.n.m.**

Pole

stanoviště výslunné, sušší

Legit: **Monika Zábojová**

Determinavit: Ing. Jedličková Helena

Dne: 11. 6. 2001

Dne: 7. 12. 2001

Droga: květ

Doba sběru: květ: V – IX

Konzervace: sušeno rychle ve stínu

Chemické látky: silice, flavonoidy, kumaríny, cholín, farnezén

Účinnost drogy: karminativum, spasmolytikum, diaforetikum, antiflogistikum, antiseptikum

Využití rostliny : A, B, C,D,E, F

A) pro ozdobu : 1

B) v kuchyni : 2,3,

C) v domácnosti:

D) v kosmetice :častá přísada do kosmetických výrobků 4,5,6

E) v léčitelství :7

F) homeopatie

Způsob aplikace:1,2,3,4,5,6,7

Rozmnožování a pěstování /jde-li o rostlinu pěstovanou/ návod se píše jako pokračování etikety na 1. stranu, _____

recepty se píšou pouze volitelně od strany 2!

První - druhý řádek:

Jméno rostliny: základem je latinské čili vědecké jméno, za nímž se uvádí jméno autora buď ve zkratce nebo celé, tak jak je ustáleno v latinské nomenklatuře.

Latinské jméno rodové se píše s velkým začátečním písmenem, latinský přívlastek - malým.

České jméno rodové i druhové se píše malým písmenem, ale stojí-li v textu samostatně, píše se velkým. V závorce čeled'.

Třetí řádek: místo - názvem podle mapy, nadmořská výška

Čtvrtý řádek: popis a charakter stanoviště

Využití rostliny: označe A,B....._Volitelná část: napište odkaz na číslo receptu! Příklad:

Pro ozdobu 1 =recept č. 1 - str. 2

V kuchyni č. 2,3 - str. 3

V domácnosti

V kosmetice č. 4,5,6 - str. 4

Léčitelství č. 7 - str. 5

Homeopatie

Způsob aplikace /recepty/ - č. 1,2,3,4,5,6,7

Rozmnožování a pěstování /jde-li o rostlinu pěstovanou/ návod se píše jako pokračování etikety na 1. stranu, recepty od strany 2!

PRO PŘEPIS V POČÍTAČI:

Etiketa na sklenici s drogou: - Přepiš si a vystřihni:

Mentha piperita L./Lamiaceae/

Máta peprná (hluchavkovité)

Zahrada, vlhká půda, stanoviště výslunné

Folium-10.9.2002

Mentol, cineol, limonem, mentofuran

desinfekce

Čaj, odvar, nálev, ocet

KARTA DO KARTOTÉKY = kladívková čtvrtka A4 v euroobalu

/ Přepiš si a vystřihni: etiketu nalepit do levého horního okraje! /

HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologi</i> <i>Mentha piperita /Lamiaceae/</i>		
Máta peprná/Hluchavkovité/		
CZ	<u>Domašov</u>	<u>550 m. n. m.</u>
Zahrádka ,stanoviště výslunné,vlhká půda		
Legit: Silvie Sedláčková	Determinavit:	
Dne: 10.9.2002	Dne:	
Droga: Folium – list		
Doba sběru: červen-září		
Konzervace: sušením		
Chemické látky: mentol, menton, cineol,limonem, mentofuran		
Účinnost drogy: desinfekce		
Využití rostliny : B, D, E		
A) pro ozdobu		
B) v kuchyni		
C) v domácnosti:		
D) v kosmetice :		
E) v léčitelství :		
F) homeopatie		
Způsob aplikace: nálev, čaj, odvar,ocet,inhalace		
Rozmnožování a pěstování /jde-li o rostlinu pěstovanou/ : množení výběžky,dělením nebo vrcholovými řízký		

PRO VYPLNĚNÍ NA STROJI :

Etiketa na sklenici s drogou: Vepiš, vystřihni, přelep na sklenici izolepou:

KARTA DO KARTOTÉKY = kladívková čtvrtka A4 v euroobalu

/ Vepiš a vystřihni: etiketu nalepit do levého horního okraje! /

HERBÁŘ LÉČIVÝCH ROSTLIN <i>PedF MU Brno, biologie</i>	
CZ	
Legit:	Determinavit:
Dne:	Dne:
Droga:	
Doba sběru:	
Konzervace:	
Chemické látky:	
Účinnost drogy:	
Využití rostliny :	
A) pro ozdobu :	
B) v kuchyni :,	
C) v domácnosti:	
D) v kosmetice :	
E) v léčitelství :	
F) homeopatie	
Způsob aplikace:	
Rozmnožování a pěstování /jde-li o rostlinu pěstovanou/:	